

บทสรุปผู้บริหาร
รายงานผลการศึกษาและการประเมินผลฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาวิจัย
โครงการพัฒนาวิทยาการเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน”
เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ

เสนอ
สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

โดย
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
กันยายน ๒๕๕๕

พื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชนไทย อีกทั้งยังรองรับโดยรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายเฉพาะเพื่อกำหนดสิทธิก็ตาม แต่การเผยแพร่สิทธิต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว ต้องอาศัยองค์กรหน่วยงาน ต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยกันรณรงค์ เผยแพร่สิทธินี้ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ดังนั้น ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใจสิทธิเหล่านี้ได้ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากชุมชนเป็นหน่วยสังคมที่สามารถเผยแพร่ความรู้ให้กับสมาชิกในสังคมของตนได้อย่างรวดเร็ว และประชาชนในสังคมนั้นต่างต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลคุ้มครองสิทธิต่างๆ ในสังคมของตน โดยต้องมีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นรุ่นๆ

๓. การจัดตั้งศูนย์ให้ความรู้ในสถาบันชั้นสูง โดยเริ่มแรกควรมี “ศูนย์บริการความรู้ด้านกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารในสถาบันการศึกษา” การเผยแพร่ความรู้เป็นพันธกิจหลักของสถาบันการศึกษาอยู่แล้ว ดังนั้น หากอาศัยสถาบันการศึกษาในแต่ละภูมิภาคเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนความรู้ในสิทธิต่างๆ ที่มีอยู่ในกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารย่อมจะสร้างศักยภาพในการเข้าถึงสิทธินี้ของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ หากสถาบันการศึกษาใดสามารถบรรจุเรื่องกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารของราชการในหลักสูตรการเรียนการสอนของตน ยิ่งจะก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนอันยิ่งใหญ่ที่จะสร้างผู้รู้และเผยแพร่กฎหมายนี้ต่อไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง
๔. การส่งเสริมให้ประชาชนได้ทดลองใช้สิทธิ ควรมีการจัดทำภาพยนตร์โฆษณาให้ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยจัดทำในรูปแบบของการตูนให้ความรู้ เพื่อให้ไปทดลองใช้สิทธิที่แท้จริง โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกวัยไปทดลองใช้สิทธิดังกล่าว ณ หน่วยงานรัฐที่อยู่ใกล้บ้าน เพื่อเป็นการช่วยสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งกำกับดูแลกฎหมายฉบับนี้ในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายของหน่วยงานรัฐให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นการให้ประชาชนรู้สึกถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินการของภาครัฐได้ทางหนึ่ง
๕. การนำเข้าสู่แบบเรียนในระบบการศึกษา เนื่องด้วยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทยทุกคน จึงสมควรที่จะได้ปลูกฝังสิทธินี้ไว้ให้กับประชาชนตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อเป็นรากฐานให้เกิดความคิดที่จะเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการของภาครัฐ ดังนั้น จึงควรมีการนำเอาเนื้อหาของสิทธิตามกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารของราชการลงบรรจุในการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา โดยถือว่าเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของการเป็นพลเมือง อันเป็นการปลูกฝังให้เด็กหรือเยาวชน ตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยการใช้สิทธิตามกฎหมายดังกล่าวนี้ มิใช่เป็นเรื่องเฉพาะแต่ผู้ใหญ่เท่านั้น
๖. การประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้กระบวนการเข้าถึงสิทธิฯ โดยนำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชน เนื่องจากปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีที่ใช้ในการเผยแพร่

ข้อมูลข่าวสารมีเป็นจำนวนมาก การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญได้นั้น ควรนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ เช่น สามารถศึกษาการใช้สิทธิตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารโดยผ่านทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ รวมไปถึงการจัดทำเครือข่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประเภทสังคมออนไลน์ (Social Network) ที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิตามกฎหมายหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตามกฎหมายนี้โดยเฉพาะ และสามารถใช้ได้ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

ชื่อโครงการ โครงการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

การศึกษาวิจัยตาม “โครงการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ” มีวัตถุประสงค์หลัก (โดยภาพรวม) และวัตถุประสงค์เฉพาะโครงการ (ภายใต้โครงการหลัก) ดังนี้

วัตถุประสงค์หลักของโครงการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ

๑. เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เครือข่ายภาคประชาชนที่สมัครใจเป็น “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” ให้มีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิได้รู้ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารของราชการเพียงพอ จนสามารถเป็นผู้เผยแพร่ และให้คำแนะนำในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิได้รู้ตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารฯ ไปสู่ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

๒. เพื่อให้ “อาสาสมัคร สขร.ชุมชน” เป็นผู้ประสานงานกับ สขร. โดยใช้ระบบสังคมออนไลน์ ในการรับรู้ความรู้ใหม่ๆ เพื่อเผยแพร่ไปสู่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

๓. เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานภาครัฐให้มีความโปร่งใสด้วยกฎหมายข้อมูลข่าวสารฯ

โดยมีเป้าหมายของการศึกษาวิจัย คือ มุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ การส่งเสริมสิทธิในการได้รู้ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารของราชการในการพัฒนาประสิทธิภาพด้านข้อมูลข่าวสาร และความโปร่งใสของภาครัฐ โดยนำระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่าง สขร. กับ เครือข่ายภาคประชาชนด้านข้อมูลข่าวสารของราชการ และระหว่างเครือข่ายฯ ด้วยกัน การสำรวจความคิดเห็นของภาคประชาชนเกี่ยวกับการได้รู้ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารของราชการตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารฯ

ขอบเขตการดำเนินงาน

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาวิทยาการเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ จึงได้มีการดำเนินงานคัดสรรบุคคลผู้สนใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร สขร.ชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชน จากเขตพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ และดำเนินการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ รวมถึงแนวทางการดำเนินคดีโดยดำเนินการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยได้มีการดำเนินการดังนี้

๑. คัดสรรตัวแทนจากชุมชนเพื่อเข้าร่วมการอบรม
๒. การสร้างคู่มือการเข้าถึงสิทธิและกระบวนการสร้างเครือข่าย
๓. การจัดอบรมการเข้าถึงสิทธิได้รู้ และวิธีการสร้างเครือข่าย
๔. การส่งเสริมการเสริมสร้างเครือข่ายภายในชุมชน
๕. การส่งเสริมความรู้และสร้างเครือข่ายโดยใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ค (Fan Page Facebook)

๑. คัดสรรตัวแทนจากชุมชนเพื่อเข้าร่วมการอบรม

การคัดเลือกบุคคลที่เข้าร่วมการอบรมเป็นอาสาสมัคร สขร.ชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องคัดเลือกผู้ที่เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งมีเครือข่ายในชุมชนอยู่แล้วแต่เดิม เพื่อมาเข้าร่วมการอบรมฯ และเมื่อเสร็จสิ้นการอบรมแล้วสามารถที่จะไปดำเนินการเผยแพร่หรือสร้างเครือข่ายในการกระจายความรู้ที่ได้รับการอบรมมาได้ เพื่อเป็นการกระจายให้เกิดขึ้นภายในชุมชน และขยายออกไปในวงกว้างมากขึ้น

๒. การสร้างคู่มือการเข้าถึงสิทธิและกระบวนการสร้างเครือข่าย

การสร้างวิทยาการภาคประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อเป็นตัวกลางในการนำเอาความรู้ไปสู่ยังประชาชนและสร้างเครือข่ายประชาชนที่มีความรู้ทางกฎหมายฯ แต่ลำพังเพียงเฉพาะการอบรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการอบรมเป็นวิทยาการเครือข่ายรับฟังยังไม่เป็นการเพียงพอ จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในการเป็นวิทยาการฯ เพื่อนำไปใช้ในการสร้างเครือข่าย อ.สขร โดยในคู่มือดังกล่าวประกอบไปด้วย ส่วนต่างๆทั้งสิ้น ๘ ส่วน ดังนี้

๑. ประวัติความเป็นมา หลักการและเหตุผล เจตนารมณ์ คำนียามและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.๒๕๔๐ และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลในการครอบครองของราชการ
๒. ประโยชน์ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.๒๕๔๐
๓. สิทธิของประชาชน ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.๒๕๔๐
๔. คำถามที่พบบ่อย (FAQ : Frequency Ask Questions)
๕. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจตามแต่ละภาค
๖. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ
๗. ภาคผนวก
๘. รายชื่อและที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการในแต่ละจังหวัด

๓. การจัดอบรมการเข้าถึงสิทธิได้รู้ และวิธีการสร้างเครือข่าย

เมื่อได้ผู้นำชุมชน เพื่อเป็นสื่อกลางในการกระจายความรู้ให้แก่ชุมชน หรือประชาชนทั่วไป ฐานะเป็นวิทยากรเพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร สขร. ชุมชน ทั้งยังเป็นตัวแทนในการแนะนำหรือให้คำปรึกษาให้กับประชาชนทั่วไปในเรื่องของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการอีกทางหนึ่งด้วย จึงจำเป็นต้องมีการทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารเบื้องต้นเพื่อให้ทราบถึงระดับของผู้เข้าร่วมการอบรม ในส่วนของการอบรมนั้นจะประกอบไปด้วยกิจกรรมอันแสดงถึงความสำคัญของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ ความสำคัญของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงกระบวนการและวิธีการเข้าถึง การแก้ปัญหาต่างๆ และจะมีการให้ทดสอบการใช้สิทธิโดยนำเอาข้อเท็จจริงมาปรับใช้ เพื่อให้เห็นภาพและการเชื่อมโยงในแต่ละสิทธิ และสุดท้ายจะเป็นการชี้แจงให้ทราบถึงความสำคัญของการร่วมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อเข้าถึงข้อมูลฯ วิธีการในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเข้ามาช่วยสร้างเครือข่าย

๔. การส่งเสริมการเสริมสร้างเครือข่ายภายในชุมชน

กระบวนการในสร้างเครือข่ายในชุมชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนที่เป็นวิทยากรเครือข่ายที่ได้กระจายความรู้อันเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการอบรมไปยังประชาชนคนอื่น อันเป็นการแบ่งปันความรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเมื่อมีการกระจายความรู้ออกไปยังประชาชนในชุมชนหรือข้างเคียงแล้ว ก็เปรียบเสมือนเป็นการสร้างวิทยากรรายย่อยๆ ออกไปกระจายให้ความรู้แก่คนอื่นๆอีกต่อไป

๕. การส่งเสริมความรู้และสร้างเครือข่ายโดยใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟสบุ๊ก (Fan Page Facebook)

การที่จะขยายเครือข่ายให้ออกไปสู่ภายนอกและมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้นจำเป็นต้องมีความต่อเนื่องในการให้ความรู้ และมีการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายอื่นๆ เพื่อให้ทราบว่ายังมีกลุ่มบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกันอยู่ และสามารถทำงานประสานประโยชน์กันได้ จึงสมควรที่จะนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เรียกว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) มาประยุกต์ใช้ในการติดต่อประสานงานหรือสร้างเครือข่าย ทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันได้อย่างทันท่วงที ซึ่งเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยม คือ เฟสบุ๊ก (Facebook) ซึ่งสามารถใช้ได้ง่าย และการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเข้าร่วมได้ง่าย รวมไปถึงการมีแอปพลิเคชันที่หลากหลายในการติดต่อสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูล

โดยของเขตการดำเนินการดังกล่าว จะต้องพิจารณาถึงหลักการสำคัญ คือ

๑. บุคคลที่จะเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร สขร.ชุมชน จะต้องไปรับความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิของประชาชน ในการได้รู้ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานภาครัฐ
๒. กระบวนการและวิธีการในการสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร ภายในชุมชนนั้นๆ รวมถึงการขยายจำนวนอาสาสมัครฯ ให้เพิ่มมากขึ้น

๓. ประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของอาสาสมัคร สขร. ชุมชน ต่อการส่งเสริมความรู้ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐
๔. การร่วมมือกับอาสาสมัคร สขร. ชุมชนอื่นๆทั่วประเทศ เพื่อให้การดำเนินการมีการพัฒนาและมีความยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายภาคประชาชน ที่ดำเนินการอย่างใดหรือมีกิจกรรมประเภทต่างๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษา สวัสดิการชุมชน เครือข่ายภาคพลเมือง จังหวัดละไม่น้อยกว่า ๖๐ คน ที่สมัครใจเป็น “อาสาสมัคร สขร.ชุมชน” เพื่อช่วยเผยแพร่สิทธิได้รู้ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารของราชการตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารฯ

เป้าหมายด้านพื้นที่ ได้แก่ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ โดยดำเนินการอยู่ในลักษณะของการค้นหาและเชิญชวน บุคคลที่สามารถเข้าร่วมอาสาสมัคร สขร. ชุมชน เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่สิทธิในการรับรู้ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์ของข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานภาครัฐ โดยดำเนินการในพื้นที่อย่างน้อย ๕ ภูมิภาค รวม ๑๒ จังหวัด ตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ลำดับที่	ภูมิภาค	จังหวัด	สถานที่	วันที่
๑	ภาคกลาง	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	โรงแรมโยธยาริเวอร์ไซด์	๒ พ.ค.๒๕๕๕
๒		จังหวัดนนทบุรี	โรงแรมเดอะริช โฮเทล	๓ พ.ค.๒๕๕๕
๓	ภาคตะวันออก	จังหวัดชลบุรี	โรงแรมชลอินเตอร์	๔ พ.ค.๒๕๕๕
๔	ภาคเหนือ	จังหวัดเชียงใหม่	โรงแรมโลตัส ปางสวนแก้ว	๘ พ.ค.๒๕๕๕
๕		จังหวัดพิษณุโลก	โรงแรมท็อปแลนด์	๑๐ พ.ค.๒๕๕๕
๖		จังหวัดตาก (แม่สอด)	โรงแรมเซนทารา แม่สอด	๑๑ พ.ค.๒๕๕๕
๗	ภาคตะวันตก	จังหวัดราชบุรี	โรงแรมโกเคนท์ ซิตี้	๑๘ พ.ค.๒๕๕๕
๘	ภาคใต้	จังหวัดระนอง	โรงแรมทินิตี	๑๔ พ.ค.๒๕๕๕
๙		จังหวัดสงขลา	โรงแรมวีแอล หาดใหญ่	๑๖ พ.ค.๒๕๕๕
๑๐	ภาคตะวันออก-	จังหวัดร้อยเอ็ด	โรงแรมร้อยเอ็ด ซิตี้	๒๘ พ.ค.๒๕๕๕
๑๑	ออกเฉียง-เหนือ	จังหวัดขอนแก่น	โรงแรมเจริญธานี	๓๐ พ.ค.๒๕๕๕
๑๒		จังหวัดอุดรธานี	โรงแรมเซนทารา อุดรธานี	๓๑ พ.ค.๒๕๕๕

โดยการดำเนินการโครงการนั้น คณะผู้ศึกษาได้ดำเนินการประสานงานและจัดประชุมร่วมกับคณะทำงานของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินการพัฒนาวิทยากรเครือข่าย ในรูปแบบของ อาสาสมัคร สขร. ชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และใช้ประโยชน์จากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะเป็นตัวกลางในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของภาครัฐตามสิทธิของประชาชนที่กฎหมายรับรอง อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๑. ลักษณะการดำเนินกิจกรรม

ลักษณะการดำเนินการตามโครงการโครงการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ อันทำให้ประชาชนที่จะเป็นวิทยากรในการไปสร้างเครือข่าย อาสาสมัคร สขร. ชุมชน มีความรู้ความเข้าใจ ถึงกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ ทราบถึงขั้นตอนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดรูปแบบของกิจกรรมที่มีลักษณะ ดังนี้

๑. การทำแบบทดสอบก่อนการสัมมนา (Pre-test)

ลักษณะของกิจกรรม ดำเนินการโดยผู้เข้าร่วมสัมมนาทำแบบทดสอบก่อนการสัมมนา (Pre-test) เพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิได้รู้ การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ อันเป็นการทำให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงระดับของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ และทำให้วิทยากรทราบถึงรูปแบบลักษณะการบรรยายที่จะได้ดำเนินการในขั้นต่อไป เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด

๒. กิจกรรมกลุ่ม “สิทธิได้รู้ ใครขอได้บ้าง” โดยแบ่งเป็น ๒ ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก

ลักษณะของกิจกรรมอยู่ในรูปแบบของ กิจกรรมเรียนรู้ความหมายของ “ข้อมูลข่าวสาร” โดยจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาของความหมายของ “ข้อมูลข่าวสาร” ตามกฎหมาย กิจกรรมนี้วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาวาดภาพหน้าตนเองและเขียนคำลงในกระดาษที่มีรูปวาดนั้น โดยเขียนคำสามคำจะเป็นคำอะไรก็ได้ และวิทยากรก็ได้เก็บรวบรวมภาพวาดของผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคน จากนั้นเอามาแจกให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแต่ละคนโดยที่ไม่ให้ตรงกับภาพวาดตนเอง เมื่อแจกเสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาไปตามหาว่าผู้ที่วาดภาพที่ตนเองไดมานั้นเป็นผู้ใดและคืนภาพวาดให้พร้อมกับทำความรู้จักกัน และวิทยากรจะได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า “ข้อมูลข่าวสาร” และสิ่งใดบ้างที่กฎหมายถือว่าเป็นข้อมูลข่าวสาร

ช่วงที่สอง

ลักษณะของกิจกรรมอยู่ในรูปแบบของ กิจกรรมการเรียนรู้ว่าใคร คือ ผู้มี “สิทธิได้รู้” ที่สามารถได้รู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อบุคคลหรือชุมชน การเข้าถึง และได้รู้ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนจะต้องมีเพื่อให้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจดำเนินการต่อไป คณะผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรูปแบบการศึกษาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่สรุปไว้ให้แต่ละกลุ่มได้ระดมความคิดศึกษาและให้แสดง

เหตุการณ์จำลองเพื่อให้แต่ละกลุ่มเข้าใจและจดจำเหตุการณ์ที่กำหนดขึ้นได้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาเข้าใจ เหตุการณ์เหล่านั้นมาร่วมกันศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับทั้งความรู้และสนุกสนาน มีความรู้สึกสำนึกถึงคุณค่าของสิทธิที่รัฐในฐานะที่มีส่วนช่วยแก้ไขเหตุการณ์ของกลุ่มได้ จากนั้นจะให้มีการแสดงของกลุ่มย่อยต่าง ๆ คณะวิทยากรได้แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนาออกเป็น ๕ - ๖ กลุ่มโดยแจกข้อเท็จจริงให้แต่ละกลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่มจะได้ข้อเท็จจริงไม่เหมือนกัน ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับข้อเท็จจริง ระดมความคิด ออกมาแสดงบทบาทเป็นตัวละครตามข้อเท็จจริงที่กลุ่มของตนได้รับ เช่น ตำรวจ ทหาร พยาบาล ผู้พิพากษา นายความ ชาวบ้าน เด็กเยาวชน พ่อค้านายทุน แพทย์ ข้าราชการ พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น โดยข้อเท็จจริงของสถานการณ์ที่แต่ละกลุ่มได้รับไปจะแตกต่างกัน ดังนี้

๑. ประวัติ ฉันทไม่ผิด (ข้อมูลประวัติบุคคล) (สิทธิคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล)
๒. โรคภัยใคร่ก่อกำ (ข้อมูลมลพิษจากโรงงาน) (สิทธิขอดู)
๓. ทางผ่านหน้าบ้านฉันท (ข้อมูลก่อสร้างทางหลวง) (สิทธิตรวจดู)
๔. น้ำมาแล้ว จะท่วมไหม (ข้อมูลก่อสร้างเขื่อน) (สิทธิตรวจดู สิทธิร้องเรียน)
๕. ไฟฟ้ามาแล้ว (ข้อมูลก่อสร้างโรงไฟฟ้า) (สิทธิขอดู สิทธิอุทธรณ์)
๖. ไม่อยากมีคอนโด (ข้อมูลก่อสร้างตึกอาคาร) (สิทธิขอดู สิทธิคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล)

๓. กิจกรรมเรียนรู้ “คู่มือสิทธิประชาชน” และ “คู่มือวิทยากร อาสาสมัคร สขร.ชุมชน” และกิจกรรมกลุ่ม

ลักษณะของกิจกรรมจะดำเนินการโดย วิทยากรได้บรรยายถึงความหมายของ ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลข่าวสารของราชการ หน่วยงานของรัฐ หลักการเปิดเผยเป็นหลักปกปิดเป็นข้อยกเว้น หลักการยกเว้นที่ไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ และประการสำคัญวิทยากรได้บรรยายความหมาย สาระสำคัญ และตัวอย่างของสิทธิที่รัฐ โดยวิทยากรได้บรรยายประกอบกับคู่มือสิทธิประชาชน คู่มือวิทยากร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการอบรมสามารถเข้าใจและจดจำไปเผยแพร่ต่อไปได้ อันสรุปได้ดังนี้

สิทธิของประชาชนตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่สำคัญและวิทยากรได้บรรยายให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมสัมมนา โดยสรุป ดังนี้

๑. สิทธิพึงรู้ โดยดูข้อมูลข่าวสารที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา
๒. สิทธิตรวจดู โดยเข้าไปตรวจดูข้อมูลข่าวสารที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารประจำหน่วยงานของรัฐ
๓. สิทธิขอดู โดยการยื่นคำขอข้อมูลข่าวสารต่อหน่วยงานของรัฐ
๔. สิทธิร้องเรียน โดยการยื่นคำร้องเรียนกรณีหน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย และในกรณีไม่เชื่อว่าหน่วยงานของรัฐว่าไม่มีข้อมูลข่าวสารตามที่ขอ
๕. สิทธิอุทธรณ์ โดยการยื่นคำอุทธรณ์กรณีหน่วยงานของรัฐมีคำสั่งปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือไม่รับฟังคำคัดค้านของผู้มีประโยชน์ได้เสีย รวมทั้งหน่วยงานรัฐไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่หน่วยงานของรัฐนั้นเก็บไว้
๖. สิทธิคัดค้าน โดยการยื่นคำคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่มีผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของตน

๓. สิทธิคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ขอแก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลส่วนบุคคลที่หน่วยงานของรัฐนั้นเก็บไว้ให้ถูกต้องอยู่เสมอ และหน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยต่อผู้ใดไม่ได้ หากมิได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลหรือข้อยกเว้นตามกฎหมาย
๔. สิทธิศึกษาค้นคว้าเอกสารประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

๔. กิจกรรมวิเคราะห์ข้อเท็จจริง และนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย

ลักษณะของกิจกรรม ดำเนินการโดยคณะวิทยากรให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่กลุ่มของตนได้รับ โดยใช้ข้อเท็จจริงจากกลุ่มอื่นๆ ที่ได้แสดงบทบาทในกิจกรรม “สิทธิได้รู้ ใครขอได้บ้าง” และนำความรู้ที่ได้จากการฟังบรรยายมาใช้วิเคราะห์ร่วมกันจากนั้นนำเสนอ และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามข้อเท็จจริง โดยศึกษาจากคู่มือวิทยากรเครือข่ายอาสาสมัคร สขร. ชุมชน และได้รับความรู้จากวิทยากร

๕. กิจกรรมแนะนำเครือข่ายสังคมออนไลน์ E-mail Facebook และ Page อส.สขร.

ลักษณะของกิจกรรมนี้อยู่ในรูปแบบเชิงการอธิบาย โดยวิทยากรได้ขึ้นมาอธิบายเกี่ยวกับความเป็นมาของเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และกล่าวถึงอิทธิพลของเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยแนะนำให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเห็นถึงประโยชน์และการนำไปสร้างเครือข่าย การติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายอาสาสมัคร สขร. ในชุมชนของตนกับที่อื่นๆ เพื่อประสานผลประโยชน์ร่วมกัน และมีความเข้มแข็งในการดำเนินการและส่วนสุดท้ายจะเป็นกระแสนำกระบวนการและขั้นตอนในการเข้าร่วมเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยทำให้ดูเป็นตัวอย่าง พร้อมกับภาพประกอบในคู่มือ

๖. กิจกรรมสัมภาษณ์กลุ่มย่อยและนำเสนอข้อคิดเห็น

ลักษณะของกิจกรรมนี้ ดำเนินการโดยคณะวิทยากรทำการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมการอบรมสัมมนา โดยขอให้ช่วยกันตอบคำถาม ๓ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งขอให้ระดมความคิดเห็นและให้ตัวแทนกลุ่มมานำเสนอ

๗. ทำแบบทดสอบถามหลังการสัมมนา (Post-test)

ลักษณะของกิจกรรม อยู่ในรูปแบบที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาทำแบบทดสอบถามหลังการสัมมนา (Post-test) เพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิได้รู้ การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ ตลอดจนความคิดเห็นของประชาชนผู้เข้าร่วมอบรมสัมมนาที่มีต่อกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ อันทำให้วิทยากรทราบถึงผลสัมฤทธิ์ในการอบรม และความรู้ความสามารถที่สามารถนำไปถ่ายทอดต่อ อาสาสมัคร สขร. ชุมชน อื่นๆต่อไป

๒. สรุปจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละพื้นที่

ลำดับ ที่	เวที (จังหวัด)	จำนวน (คน)
๑	พระนครศรีอยุธยา	๕๑
๒	นนทบุรี	๖๑
๓	ชลบุรี	๖๑
๔	เชียงใหม่	๕๘
๕	ตาก (แม่สอด)	๘๓
๖	พิษณุโลก	๙๔
๗	ราชบุรี	๗๑
๘	ระนอง	๘๖
๙	สงขลา	๕๐
๑๐	ร้อยเอ็ด	๙๐
๑๑	ขอนแก่น	๕๕
๑๒	อุดรธานี	๔๗
จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ รวมทั้งสิ้น		๘๐๗

๓. คู่มืออาสาสมัคร สขร.ชุมชน

การสร้างวิทยากรเครือข่ายอาสาสมัคร สขร.ชุมชน เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าถึงและมีส่วนในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจอันเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารออกไปในสังคมให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและกำลังคนที่ไม่อาจทำให้การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารเข้าไปถึงยังประชาชนทุกคนได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างวิทยากรภาคประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายได้ดีในระดับหนึ่ง เพื่อเป็นตัวกลางในการนำเอาความรู้ความเข้าใจไปสู่ประชาชนโดยสร้างเครือข่ายประชาชนที่มีความรู้ทางกฎหมายฯ แต่ลำพังเพียงเฉพาะการอบรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการอบรมเป็นวิทยากรเครือข่ายยังไม่เป็นการเพียงพอ ดังนั้น ผู้วิจัยฯ จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีคู่มือในการเป็นวิทยากรฯ เพื่อนำไปใช้ในการสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร สขร.ชุมชน โดยในคู่มือดังกล่าวประกอบไปด้วย ส่วนต่างๆ ๘ ส่วนดังนี้

ส่วนที่ ๑ ประวัติความเป็นมา หลักการและเหตุผล เจตนารมณ์ คำนียามและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลในการครอบครองของราชการ อันประกอบด้วย

๑. เจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ของกฎหมาย
๒. อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานรัฐและสิทธิของประชาชน
๓. อำนาจหน้าที่โดยย่อของหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐ
๔. สิทธิของประชาชน
๕. ผู้กำกับดูแลกฎหมาย

ส่วนที่ ๒ ประโยชน์ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของกฎหมายในการรับรองสิทธิของประชาชน โดยมีแนวคิดและหลักการในเรื่องของการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย รวมถึงรับรองสิทธิของประชาชนในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ ตามหลักที่ว่า “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น”

ส่วนที่ ๓ สิทธิของประชาชน ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นการอธิบายถึงสิทธิตามกฎหมายซึ่งประชาชนพึงมีและพึงทราบ แบ่งออกได้ ๘ สิทธิสำคัญ ดังนี้

๑. สิทธิได้รู้ (Right to Know) : เป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชน ในการเข้าถึงข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ โดยกฎหมายกำหนดจัดแบ่งสิทธิเกี่ยวข้องกับสิทธิได้รู้ ดังต่อไปนี้

๑.๑ สิทธิพึงรู้

๑.๒ สิทธิตรวจสอบ

๑.๓ สิทธิขอดู

๒. สิทธิร้องเรียน

๓. สิทธิคัดค้าน

๔. สิทธิอุทธรณ์

๕. สิทธิคุ้มครอง

๖. สิทธิค้นคว้า

ส่วนที่ ๔. คำถามที่พบบ่อย (FAQ : Frequency Ask Questions) เป็นการนำคำถามที่พบบ่อยครั้งจากประชาชนมารวบรวมไว้เพื่อเป็นประโยชน์ โดยเริ่มตั้งแต่สถานที่เพื่อใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การใช้สิทธิหากหน่วยงานรัฐไม่ดำเนินการอย่างใด ๆ กรณีหน่วยงานรัฐปฏิเสธการให้ข้อมูล ระยะเวลาที่หน่วยงานรัฐจะต้องให้ข้อมูลภายหลังได้รับคำขอ และการขอข้อมูลอื่นๆ ที่น่าสนใจ

ส่วนที่ ๕. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจตามแต่ละภาค เป็นการรวบรวมตัวอย่างของกรณีที่เกิดขึ้นในแต่ละภาคที่มีการยื่นขอข้อมูลข่าวสารของราชการ รวมไปถึงขั้นตอนและแนวคำวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวของคณะกรรมการวินิจฉัยฯ เพื่อให้ประชาชนในแต่ละภาคทราบถึงขั้นตอนและกระบวนการในการเข้าถึง รวมถึงสาระสำคัญหรือเคล็ดลับในการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารของราชการโดยการใช้สิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนที่ ๖. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ มุ่งเน้นเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการอบรมสามารถทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนในการสร้างเครือข่ายในชุมชน หรือคนรอบข้าง เพื่อให้สามารถกระจายความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปยังบุคคลอื่นๆ โดยมีการโยงใยเป็นเครือข่าย อันทำให้ช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนข้อมูล อีกทั้งยังสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มได้อีกด้วย

ส่วนที่ ๗. ภาคผนวก จะแสดงขั้นตอนและวิธีการต่างๆที่จะต้องนำไปใช้หรือพบเมื่อมีการใช้สิทธิเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ การอธิบายถึงรูปแบบของฟอร์มเอกสารต่างๆ วิธีการเขียนเอกสารโดยมีตัวอย่างประกอบทั้งคำขอข้อมูล คำร้องเรียน และคำอุทธรณ์ เอกสารประกอบต่างๆ ที่ รวมไปถึงสถานที่เพื่อใช้ในการติดต่อคณะกรรมการต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีการสอนถึงขั้นตอนในการเข้าร่วมในเครือข่ายสังคมออนไลน์

ส่วนที่ ๘. รายชื่อและที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการในแต่ละจังหวัด เป็นการรวบรวมรายชื่อของศูนย์ข้อมูลข่าวสารประจำจังหวัดต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์กลางของจังหวัดนั้นๆ ในการที่ประชาชนจะใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาจมีกรณีที่ไม่อาจทราบได้ว่าในเรื่องนั้นๆ จะต้องไปติดต่อหน่วยงานใดเพื่อขอข้อมูล หรือมีขั้นตอน กระบวนการอย่างไร

๔. Facebook, Fan page ของเครือข่ายอาสาสมัครข้อมูลข่าวสารของราชการ

การนำเอาเครือข่ายสังคมออนไลน์มาประยุกต์เข้ากับการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตต่างๆ สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและมีค่าใช้จ่ายไม่สูงมาก สามารถเชื่อมต่อไปเกือบทุกที่ทุกเวลา และยิ่งปัจจุบันการติดต่อสื่อสารผ่านทางเครือข่ายที่ชื่อว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือ Social Network ได้มีการแพร่หลายมากยิ่งขึ้น และมีหลายรูปแบบ ทำให้การแบ่งปันข้อมูลทำได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น มีการกระจายข้อมูลที่รวดเร็ว มีการแสดงความคิดเห็นในบางเรื่องหรือบางประเด็นอย่างหลากหลาย และในบางครั้งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการดำเนินการทางการเมืองหรือทางภาครัฐได้เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุข้างต้น การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้กับการให้ความรู้ทางด้านกฎหมายและการสร้างเครือข่ายของประชาชนที่มีความสนใจในกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ย่อมทำได้โดยง่ายและมีประสิทธิภาพสูงตามไปด้วย ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์เข้ากับการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร สขร. ชุมชน ย่อมสามารถทำให้สร้างได้ง่ายขึ้น และสามารถเชื่อมประสานข้อมูลในระหว่างเครือข่ายอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากเวทีต่างๆ ที่ผ่านมานั้น พบว่า ได้รับความสนใจจากผู้เข้ารับการอบรมเป็นอย่างดี เนื่องจากส่วนมากเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตแล้ว เพียงแต่ยังไม่เข้าใจวิธีการใช้หรือกระบวนการเข้าถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์มาก่อน ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ที่บุคคลที่ใช้ facebook จะอยู่ในช่วงอายุ ๑๘ - ๓๔ ปี เป็นจำนวนมาก โดยเมื่อเปิดใช้งานพบว่า มีการเริ่มเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างเครือข่ายด้วยกัน และการติดต่อสอบถามหรือการขอข้อมูลต่างๆ ก็มีเพิ่มมากขึ้น อันแสดงให้เห็นถึงความสนใจในการใช้ช่องทางดังกล่าวในการติดต่อสื่อสาร อันทำให้การเรียนรู้กฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และได้รับการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ เข้าไป ทำให้สามารถใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และทันท่วงที ทั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้ทำ Fanpage เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาและอบรมได้เป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยในปัจจุบันมีสมาชิกในเครือข่ายเป็นจำนวนมาก

๒. ผลการศึกษาสำรวจความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ถึงความสำคัญของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงสิทธิ การใช้ประโยชน์ และการพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัคร สขร. ชุมชน

คณะผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา และสำรวจความคิดเห็นของภาคประชาชนโดยยึดตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยมีประเด็นสำคัญในแต่ละพื้นที่ที่ได้ทำการศึกษาโดยพิจารณาถึงหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่จะเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร สขร. ชุมชน จะต้องไปปรับความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิของประชาชน ในการได้รู้ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานภาครัฐ
๒. กระบวนการและวิธีการในการสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร ภายในชุมชนนั้นๆ รวมถึงการขยายจำนวนอาสาสมัครฯ ให้เพิ่มมากขึ้น
๓. ประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของอาสาสมัคร สขร. ชุมชน ต่อการส่งเสริมความรู้ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐
๔. การร่วมมือกับอาสาสมัคร สขร. ชุมชนอื่นๆทั่วประเทศ เพื่อให้การดำเนินการมีการพัฒนาและมีความยั่งยืน

โดยคณะผู้ศึกษาพบว่าผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ หลังจากการจัดเวทีสัมมนาของผู้เข้าร่วมสัมมนาในทุกพื้นที่ที่ได้ดำเนินการตามโครงการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ มีค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการที่เพิ่มสูงขึ้นในทุกเวทีที่ได้ดำเนินการ

อีกทั้งคณะผู้ศึกษาพบว่าผลการสำรวจทัศนคติของผู้เข้าร่วมสัมมนาต่อกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการมีผลต่อความ “โปร่งใส” ต่อระบบราชการไทย หรือไม่ ผู้เข้าร่วมสัมมนาในทุกพื้นที่ที่ได้ดำเนินการตามโครงการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ มีการความเห็นที่ กฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความโปร่งใสในระบบราชการของไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้นของผู้เข้าร่วมสัมมนา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผลการศึกษาสำรวจความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ถึงความสำคัญของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงสิทธิ การใช้ประโยชน์ และการพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัคร สขร. ชุมชน ถือว่า การให้ความรู้ความเข้าใจและการฝึกปฏิบัติให้แก่ผู้เข้ารับการสัมมนามีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เข้าร่วมโครงการ อีกทั้งภายหลังจากการสัมมนา ผู้เข้าร่วมฯ เล็งเห็นถึงความสำคัญของกฎหมายข้อมูลข่าวสารที่จะสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้นกับระบบราชการของไทย ให้มีการตรวจสอบได้อย่างทั่วถึงและมีมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

๓. ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการดำเนินโครงการวิจัย “โครงการพัฒนาวิทยากรเครือข่ายภาคประชาชนในรูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ” สามารถสรุปวิเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

๑. การพัฒนารูปแบบ “อาสาสมัคร สขร. ชุมชน” ขจัดปัญหาความไม่รู้และไม่เข้าใจสิทธิได้รู้ ดังนั้น รูปแบบอาสาสมัคร สขร. ชุมชน ควรที่จะพัฒนาแนวทางการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิได้รู้ให้มากขึ้นในพื้นที่

ของแต่ละชุมชน โดยการให้ความรู้และการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินประสิทธิภาพของการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิได้รู้ให้มากขึ้น ตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่าย “อาสาสมัคร สขร.ชุมชน” ประสานงานและกระจายสู่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและชุมชนท้องถิ่นต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของ “อาสาสมัคร สขร.ชุมชน” ให้มากขึ้น

๒. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการของประชาชน แม้ว่าสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ จะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชนไทย อีกทั้งยังรองรับโดยรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายเฉพาะเพื่อกำหนดสิทธิก็ตาม แต่การเผยแพร่สิทธิต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว ต้องอาศัยองค์กร หน่วยงาน ต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยกันรณรงค์ เผยแพร่สิทธินี้ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ดังนั้น ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใจสิทธิเหล่านี้ได้ คือการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากชุมชนเป็นหน่วยสังคมที่สามารถเผยแพร่ความรู้ให้กับสมาชิกในสังคมของตนได้อย่างรวดเร็ว และประชาชนในสังคมนั้นต่างต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลคุ้มครองสิทธิต่างๆ ในสังคมของตน โดยต้องมีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นรุ่นๆ

๓. การจัดตั้งศูนย์ให้ความรู้ในสถาบันชั้นสูง โดยเริ่มแรกควรมี “ศูนย์บริการความรู้ด้านกฎหมายข้อมูลข่าวสารในสถาบันการศึกษา” การเผยแพร่ความรู้เป็นพันธกิจหลักของสถาบันการศึกษาอยู่แล้ว ดังนั้น หากอาศัยสถาบันการศึกษาในแต่ละภูมิภาคเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนความรู้ในสิทธิต่างๆ ที่มีอยู่ในกฎหมายข้อมูลข่าวสารย่อมจะสร้างศักยภาพในการเข้าถึงสิทธินี้ของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ หากสถาบันการศึกษาใดสามารถบรรจุเรื่องกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการในหลักสูตรการเรียนการสอนของตน ยิ่งจะก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนอันยิ่งใหญ่ที่จะสร้างผู้รู้และเผยแพร่กฎหมายนี้ต่อไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง

๔. การส่งเสริมให้ประชาชนได้ทดลองใช้สิทธิ ควรมีการจัดทำภาพยนตร์โฆษณาให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยจัดทำในรูปแบบของการ์ตูนให้ความรู้ เพื่อให้ไปทดลองใช้สิทธิที่แท้จริง โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกวัยไปทดลองใช้สิทธิดังกล่าว ณ หน่วยงานรัฐที่อยู่ใกล้บ้าน เพื่อเป็นการช่วยสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งกำกับดูแลกฎหมายฉบับนี้ในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายของหน่วยงานรัฐให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นการให้ประชาชนรู้สึกถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินการของภาครัฐได้ทางหนึ่ง

๕. การนำเข้าสู่แบบเรียนในระบบการศึกษา เนื่องด้วยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทยทุกคน จึงสมควรที่จะได้ปลูกฝังสิทธิได้รู้ ให้กับประชาชนตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อเป็นรากฐานให้เกิดความคิดที่จะเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการของภาครัฐ ดังนั้น จึงควรมีการนำเอาเนื้อหาของสิทธิตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการลงบรรจุในการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา โดยถือว่าเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของการเป็นพลเมือง อันเป็นการปลูกฝังให้เด็กหรือเยาวชน ตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยการใช้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ดังกล่าวนี้ มิใช่เป็นเรื่องเฉพาะแต่ผู้ใหญ่เท่านั้น

๖. การประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้กระบวนการเข้าถึงสิทธิฯ โดยนำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชน เนื่องจากปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมีเป็นจำนวนมาก การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญได้นั้น ควรนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ เช่น

สามารถศึกษาการใช้สิทธิตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารโดยผ่านทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ รวมไปถึงการจัดทำเครือข่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประเภทสังคมออนไลน์ (Social Network) ที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิตามกฎหมายหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตามกฎหมายนี้โดยเฉพาะ และสามารถใช้ได้ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่

รายชื่อคณะผู้ดำเนินงานวิจัย

๑. อาจารย์ไพรัช ธีระชัยมหิทธิ	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
๒. อาจารย์กฤษณา ใจแก้วทิ	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
๓. อาจารย์วิฑูรย์ ตลุดกำ	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
๔. อาจารย์เฉลิมวุฒิ สาระกิจ	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
๕. อาจารย์ชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

เบอร์โทรศัพท์ ๐๕๔-๔๖๖-๗๑๙